Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston lausunto Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle HE123/2018 hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2019, erityisesti työvoimapoliittisen koulutuksen järjestelmän toimivuudesta

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kiittää Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa asiantuntijalausuntopyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Työvoimapoliittisen koulutuksen merkitys on ollut viime vuosina suuri Pohjois-Pohjanmaalla ja Suomen eri alueilla. Työvoimakoulutuksen tavoitteena on parantaa osallistujien mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille ja osaltaan turvata alueen työnantajille osaavan työvoiman saatavuus. Työvoimakoulutukseen osallistuvien työnhakija-asiakkaiden lukumäärä on ollut hieman laskeva, mutta yleisesti ja suhteutettuna muihin TE-palveluihin pysynyt korkealla tasolla koko kuluvan vuosituhannen ajan (*ks. esim. taulukko 22,Työpoliittinen aikakauskirja 2/2018*).

Vuoden 2018 alusta lukien työvoimakoulutuksen kokonaisuudessa ja hankinnassa tapahtui muutos osana ammatillisen koulutuksen reformia, jonka perusteella nykyisin tutkintotavoitteista tai tutkinnon osaan johtavaa työvoimakoulutusta toteuttavat Opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämisluvan saaneet koulutuksenjärjestäjät valtionosuusperusteisesti. Koulutuksen vaikuttavuuden ja määrällisen sekä laadullisen sopivuuden varmistamiseksi TE-hallinto käy vuosittain yhdessä järjestämisluvan saaneiden oppilaitosten kanssa alueellisia neuvotteluita, joissa välitetään työnantajien ennakoituja työvoimatarpeita ja sovitaan aloitettavista koulutuksista alueen tarpeiden mukaisesti. TE-toimiston vastuulla on edelleen asiakkaiden ohjaaminen koulutuksiin ja opiskelijavalinnat.

TE-hallinnon hankintavastuulla ovat kasvupalvelukoulutuksiksi lukeutuvat ei-tutkintotavoitteinen koulutus sekä kotoutumiskoulutukset. Pääpaino näissä hankinnoissa on työelämälähtöisissä ja lyhytkestoisissa koulutuksissa. Näitä koulutuksia voidaan toteuttaa tarpeen mukaan työnantajaläheisesti KEKO (Kehittämiskoulutus)- tai FEC (Further educated with companies)-koulutuksina, jolloin työantajien rooli on merkittävä ja vaikuttavuus korkea. Työnantajien kanssa yhteisesti järjestettävät yhteishankintakoulutukset (Täsmä, Rekry, Muutos) ovat myös työvoimakoulutuksen ko-

konaisuuteen kuuluva merkittävä ja vaikuttava koulutusinstrumentti. Kokonaisuudessa näkyy myös maakuntahallintoon valmistautuminen, jossa kasvupalveluiden avulla huolehditaan keskeisesti työnhakijoiden osaamisen kehittämisestä sekä osaavan työvoiman saatavuudesta.

Kokonaisuutena arvioiden ammatillinen työvoimakoulutus on ollut eräs vaikuttavimmista työvoimapoliittisista toimenpiteistä, kun arvioidaan palvelun jälkeistä sijoittumista työmarkkinoille (ks. esim. TEM-analyyseja 88/2018). Ammatillisen työvoimakoulutuksen vaikuttavuus on parantunut aikajänteellä 2015-2017. Tarkasteltaessa koko maan tilannetta työvoimakoulutuksen päättäneiden osalta 3 kuukautta koulutuksen jälkeen, työttömänä työnhakijana oli 2015: 46%; 2016: 41% ja 2017: 36%. Vastaavalla periodilla henkilöiden osuus, jotka ovat kokeilussa, koulutuksessa, valmennuksessa tai muussa työllistymistä edistävässä palvelussa on pysynyt 15-16% tasolla ja työssäolevien osuus on noussut 39%-48%. Pohjois-Pohjanmaan tilanne seuraa pääosin valtakunnan lukuja (*Työvoimakoulutusten vaikuttavuuden arviointi Pohjois-Pohjanmaan ELY-koulutuksissa, pohjatietoja*). **On tärkeää huolehtia siitä, että uudistuksen myötä tämä vaikuttavaksi koettu palvelu säilyttää ja vahvistaa asemaansa. Työvoimakoulutuksella on keskeinen rooli nykyisessä kohtaanto-ongelmassa.**

Valtionosuusperusteisen tutkintotavoitteisen työvoimakoulutuksen merkitys alueilla näyttäytyy suurena. Työmarkkinoilla on edelleen merkittävästi yleistä koulutustarvetta. Osaltaan työvoimakoulutus laajentaa tässä kokonaisuudessa omaehtoista työttömyysetuudella opiskelua. **Koulutuksenjärjestäjien ja TE-hallinnon prosessi alueilla on kuitenkin vasta kehittymässä. Kuluvan vuoden havaintojen perusteella työmarkkinoiden nopeat muutokset haastavat pitkäjänteiseen suunnitteluun perustuvan mallin. On tärkeää, että tutkinto- ja tutkinnonosatavoitteista koulutusta on joustavasti tarjolla alueilla myös lyhyellä suunnitteluperiodilla. Koulutussuunnittelun syklin tulee olla sellainen, että se mahdollistaa nopean reagoinnin elinkeinoelämän tarpeisiin. Kysymykseksi jää, tukeeko valtionosuusjärjestelmäperusteinen rahoitus tätä.**

TE-hallinnon hankkimat kasvupalvelukoulutukset ovat vastanneet nopeasti esiinnousseisiin työelämätarpeisiin alueilla. Lisä- ja täydennyskoulutuspainotus näyttäytyy suurelta osin luontevana ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavana rakenteena. Kuitenkin **eräillä aloilla olisi nopean työmarkkinoille siirtymisen näkökulmasta tarkoituksenmukaista hyödyntää myös esimerkiksi tutkinnonosatavoitteisuutta, joka nykylainsäädännöllä on linjattu VOS-työvoimakoulutukseen.** Esimerkiksi yhteishankintakoulutuksen sovelluksena tällä olisi vaikuttavuutta työllistymiseen ja kyseisen koulutusinstrumentin kysyntään.

Talousarvioesityksessä todettu vuoden 2019 resurssien leikkautumisen suuruus ammatillisen työvoimakoulutuksen osalta näyttäytyy osin haasteena. **Alenevasta työttömyydestä ei voida suoraan vetää johtopäätöstä palvelutarpeen määrään.** TE-toimisto on havainnut työttömien työnhakija-asiakkaiden osaamisen kehittämisen tarpeiden kasvavan suhteessa

kokonaismäärän jatkaessa laskuaan. On todennäköistä, että suhteellisesti suuremman osan asiakkaista työllistymisedellytysten parantaminen edellyttää huomattavia osaamisen kehittämisen panostuksia. Tämä näyttäytyy jo tällä hetkellä TE-toimistossa palvelutarvearvioissa ja ohjautumisena palvelulinjoille sekä erilaisiin palveluihin. **Tällä perusteella ammatillisen työvoimakoulutuksen resurssin tulee olla riittävällä tasolla, jotta TE-palveluiden prosessiin ei muodostu pullonkauloja sen pyrkiessä vastaamaan nopeasti erilaisiin työelämän tarpeisiin.**

Lisäksi entistä suurempi osa työnantajista on ilmoittanut TE-toimistolle haasteista osaavan työvoiman saatavuudessa. Mittariarvotavoite työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta näyttäytyy esitetyillä osaamisen kehittämisen resursseilla osin haastavana. Esitetyn tavoitteen saavuttaminen työttömyysjaksojen lyhenemiseen nähden (virta yli 3 kuukauden työttömyyteen %) edellyttää alueilla kattavaa palvelutarjontaa ja riittäviä resursseja. Tällöin **Työ- ja elinkeinoministeriön kasvupalvelukoulutuskokonaisuutta sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusperusteista työvoimakoulutusta tulisi tarkastella kokonaisuutena**. Palvelujen kehittämisen näkökulmasta on huomattu myös joillakin aloilla ja alueilla haasteita osallistujarekrytoinnissa.

Kotoutumiskoulutuksen resurssikehys näyttäytyy esityksessä realistisena olosuhteiden pysyessä vakaina. Tällä hetkellä kotoutuja-asiakkaiden palveluohjaus toimii hyvin ja palvelupolut ovat kehittyneet vaikuttavuustavoitteita tukien. Jatkossa tarvitaan panostuksia palveluista työmarkkinoille siirtymisen nopeuttamiseen. Huomioiden työmarkkinatilanteen onkin keskeistä kehittää edelleen voimakkaasti työelämälähtöisiä ja -orientoivia kotoutumiskoulutuksen malleja.

Tällä hetkellä koko maan tilanne sukupuolten tasa-arvonäkökulmasta kaikki koulutuksen huomioiden on se, että miehiä osallistuu määrällisesti hieman enemmän työvoimakoulutuksiin. Toisaalta vastaavasti omaehtoisessa opiskelussa työttömyysetuudella naisten osallistuminen painottuu. Nämä erot ovat tasaantuneet jonkin verran viime vuosina. On tärkeää huomioida tämä näkökulma palvelusuunnittelussa.

Vuotta 2019 koskien valmistelemme ELY-keskuksen ja kumppaneiden kanssa kasvupalvelupilotteja. Pilottien käynnistyessä on todennäköistä, että nykyisiä TE-toimiston virkailijoita olisi siirtymässä palveluntuottajan palvelukseen ko. pilotin ajaksi. Toistaiseksi on osin epäselvää, onko tällä muutoksella vaikutusta ensi vuoden talousarvion momentin 32.30.51 määrärahakäyttöön. Piloteissa tarvitaan myös työvoimakoulutusta ja siksi olisi tärkeää, että koulutuksen järjestäjiä osallistuisi pilottien toteutukseen (esim. allianssitoimijana). Pohjois-Pohjanmaalla onkin käyty alustavia keskusteluja koulutuksenjärjestäjien osallistumisesta pilottiin. Pilottien resursointiin tulee kiinnittää huomiota.

Kokonaisvaikuttavuuden näkökulmasta TE-toimistoissa on tärkeää panostaa tavoitteellisesti työvoimakoulutuksen suorittaneiden työnvälitykseen sekä asiakaskohtaisesti myös jatkopalveluohjaukseen. Näillä toimenpiteillä

on merkitystä myös niin työnhakija- kuin työnantaja-asiakkaiden kokonaistyytyväisyyteen. Tämä edellyttää riittävää resurssipohjaa sekä voimavaroja TE-toimiston prosessien kehittämiseen.

Johtaja Maire Mäki

Palvelujohtaja Jussi Leponiemi